

SRG Přírodní škola, o.p.s.

Jak žáci vnímají přechod z individuálního vzdělávání do klasické školy

Nikola Kapic
Vedoucí práce: Mgr. Štěpána Vnoučková
8.11.2010

Jak vnímají individuálně vzdělávání žáci svůj přechod do klasické školy - Nikola Kapic

Proč?

Hlavním argumentem proti domácímu vzdělávání v České Republice je jejich možná sociální nezkušenost. Jde o to, že pokud dítě ve věku 6 nebo 7 let nenastoupí do školy „normální“, ale do školy domácí, nebude prý už schopno se pohybovat v kolektivu stejně dobře jako dítě, které si „normální“ školou prošlo. Domácí škola totiž podle některých neučí děti se pohybovat v kolektivech, právě proto, že se dítě pohybuje právě v domácím prostředí a je učeno převážně rodiči.

Otázkou ale zůstává, zda všechny výše popsané aspekty mají na sociální chování dítěte nějaký vliv, či nikoli. Proto jsem se rozhodl svou praktickou maturitu vést v tomto duchu. Hodlám tedy zjistit, zda jsou tyto argumenty pravdivé, nebo ne. Kromě přínosu, který si od své práce slibuji je mou motivací také osobní zájem. Tato problematika se mě osobně týká a odpověď na tuto otázku mi nedá spát už po delší dobu. Proto chci toto téma co nejzodpovědněji vyřešit.

Metodika

Má práce bude probíhat hlavně formou rozhovorů nahrávaných na diktafon a poté přepisovaných. Rád bych upřednostnil kvalitu před kvantitou, proto hodlám realizovat jen několik rozhovorů, ty ale budou o to rozsáhlejší a budou mít větší výpovědní hodnotu.

Rozhovor bude probíhat formou dotazování na předem připravované otázky, nicméně odpovědi nebudou muset být striktně přímé a krátké, spíše je žádoucí, aby se dotazovaný rozpovídal o svých zkušenostech a pocitech.

Rád bych také provedl rozhovor s někým, kdy má pedagogické zkušenosti s domácím vzděláváním a kdo se v problematice orientuje. Nejspíše se bude jednat o někoho a Asociace pro domácí vzdělávání.

Má práce není vázána na určité roční období, proto mohu pracovat přes celý školní rok a některé její části mohu vytvářet i o prázdninách.

Hypotézy

Jedna z nejdůležitějších částí mé práce. Co předpokládám, že během své práce zjistím? V podstatě existují dvě hlavní možnosti, jakým směrem se mé výsledky budou ubírat. Kromě těchto dvou možností však připadají v úvahu i jejich různé kombinace.

- 1) Žáci nemají problémy se začleněním do školního kolektivu. Pokud tu jsou problémy, jsou stejného charakteru, jako při tvorbě ostatních nových kolektivů a nelze uvažovat o tom, že by byly způsobeny domácím vzděláváním.

Žáci mají problémy se začleněním do kolektivu, jsou sociálně zaostalí.

Já osobně jsem toho názoru, že první varianta je pravdivá, nicméně jsem otevřen všem možnostem a snažím se být co nejvíce objektivním.

Obsah

Úvod.....	4
Cíle.....	5
Postup práce.....	5
Vysvětlení pojmů.....	6
Historie individuálního vzdělávání v ČR.....	7
Metoda rozhovoru.....	8
Okomentovaná osnova rozhovoru.....	8
Zpracované rozhovory.....	10
Shrnutí rozhovorů.....	23
Rozhovor s prezidentkou ADV.....	24
Závěr.....	26
Poděkování.....	26
Použitá literatura.....	27

1. Úvod

V současné době se projevuje snaha o alternativní přístup v širokém spektru činností, ať už se jedná o porodny či vedení firmy. Tento trend se nevyhnul ani školství. Do každodenní výuky se prosazují nové aktivity a je zřejmá všeobecná snaha o interaktivizaci celého vzdělávacího systému. Nicméně několik rodin zašlo v této oblasti ještě dále, poučilo se ze systému většiny vyspělých zemí a pokusilo se i v České republice zavést systém individuálního vzdělávání, takzvanou „domácí školu“.

Jako u každého nového projektu se našlo nejen spoustu přívrženců, ale i odpůrců této myšlenky. Argumenty obou stran jsou přesvědčivé, což znamená, že rozhodující výsledek mohl přinést pouze čas.

Jak se později ukázalo, děti, které prodělaly první stupeň základní školy v individuálním vzdělávání, nebyly vědomostně zaostalé. Právě naopak, v probrané látce byly většinou napřed. S učiteli vycházely také dobře.

Nicméně neustále zůstávala nezodpovězená otázka socializace těchto dětí. Jedním z hlavních argumentů proti individuálnímu vzdělávání bylo, že děti se učí pouze doma s rodiči a sourozenci. Tudíž ztrácejí schopnost socializace v kolektivu vrstevníků nebo strašáků. Proto by, podle tohoto názoru, měl být přechod do normální školy velice náročný a v některých případech téměř nemožný.

Já sám jsem se dva roky učil na základní škole, poté jsem až do 5. třídy byl individuálně vzděláván svými rodiči. Myslím si, že tři roky v „domácí škole“ jsou dlouhá doba, ale přesto jsem se začleněním do školního kolektivu na gymnázium, podle mého názoru, neměl větší problém.

Protože ale můj zážitek mohl být subjektivní a ovlivněný kupříkladu typem školy, rozhodl jsem se sejít s některými svými někdejšími spolužáky a podrobit je rozhovoru, ve kterém bych se dozvěděl, jestli oni nějaké problémy s kolektivem měli. Rozhovory jsem poté zpracoval a sepsal do práce, kterou právě držíte v ruce.

Kromě rozhovorů s bývalými individuálně vzdělávanými žáky je v práci stručně vysvětlen pojem individuálního vzdělávání a jeho historie v České republice. V práci je také uveden rozhovor se současnou prezidentkou asociace pro domácí vzdělávání (ADV) Juditou Kopicovou na téma právě řešení možného sociálního „zakrnění“ vzhledem k individuálnímu vzdělávání.

2. Cíle práce

Pro přehlednost jsem si cíle práce rozdělil do dvou hlavních skupin, přičemž první skupina se týká faktických poznatků o individuálním vzdělávání a druhá se týká samotného tématu práce.

- 1) Získat faktické poznatky o individuálním vzdělávání (historie, uzákonění, situace ve světě)
- 2) Navázat spolupráci se vzdělavateli a představiteli ADV
- 3) Provést sérii rozhovorů s bývalými individuálně vzdělávanými žáky

3. Postup práce

Stejně jako cíle i metodika se dá rozdělit na dvě hlavní části. První částí je teoretická příprava a shromažďování podkladů, druhou částí je provádění samotných rozhovorů.

Ke shromažďování informací jsem využil internetových zdrojů¹, protože se jedná o poměrně novou problematiku, o které nevyšlo příliš mnoho seriózní literatury. Při vyhledávání doporučuji začít na stránkách ADV², kde jsou uvedeny další odkazy, po jejichž přečtení je člověk schopen se v dané problematice alespoň trochu zorientovat. Zároveň jsou zde uvedeny kontakty na jednotlivé představitele ADV, kteří rádi poskytnou pomoc a vysvětlení, popřípadě doporučí další možné zdroje informací.

K realizaci rozhovorů bylo třeba nejprve vypracovat osnovu. Tu jsem konzultoval s prezidentkou ADV Ing. Juditou Kapicovou. Při tvorbě osnovy jsem vycházel ze svých vlastních zkušeností a poznatků. Poté jsem s pomocí databáze individuálně vzdělávaných žáků vyhledal možné subjekty, které jsem následně telefonicky kontaktoval.

Rozhovor jsem rozdělil do několika tematických okruhů, přičemž ke každému jsem vypracoval několik bodů, které jsem v rozhovoru chtěl uvést. Z rozhovorů jsem si dělal poznámky a celé rozhovory jsem poté zpracoval do této práce.

---

¹Viz Použitá literatura

²<http://www.domaciskola.cz/>

4. Vysvětlení pojmů

Pro snadnější orientaci v textu je zde zařazen slovník pojmů užitých v textu, které se váží k individuálnímu vzdělávání a které by nemusely být naprosto zřejmé.

Individuální vzdělávání je forma individuálního vzdělávání žáka pod kmenovou školou bez pravidelné docházky do vyučování.

Vzdělavatel je osoba, která žáka vyučuje, může to být rodič nebo osoba rodičem najatá. Za vzdělávání žáka zodpovídá vždy zákonný zástupce.

Kmenová škola je škola, kde žák vykonává povinnou školní docházku a kde mu bylo povoleno individuální vzdělávání.

Škola doma je varianta individuálního vzdělávání, kdy žák doma probírá stejným tempem a stejnými postupy totéž co žáci ve škole a třídě, kam patří. Metody a formy výuky určuje třídní učitel.

Domácí vzdělávání je varianta individuálního vzdělávání, kdy kmenová škola zodpovědnost za vzdělávání žáka předá vzdělavateli a formou portfoliového hodnocení kontroluje plnění školního vzdělávacího programu (ŠVP).

Portfoliové hodnocení je způsob hodnocení žáka na základě donesených materiálů vypracovaných žákem za dané období. Jedná se o formu pro individuálně vzdělaného žáka vhodnější než testy, neboť mapuje všechny jeho aktivity za dané období, ne pouze školní znalosti.

Domácí škola je označení pro program individuálního vzdělávání používaný absolventy tohoto programu.

Asociace pro domácí vzdělávání je organizace sdružující jednotlivé vzdělavatele a příznivce. Asociace pro domácí vzdělávání (dále jen ADV) je určena jako zastupitelský orgán zplnomocněný k jednání s ministerstvem a jinými úřady a orgány. Jedná se také o organizaci schopnou poskytnout informace o domácím vzdělávání a pomoci začínajícím vzdělavatelům.³

---

³Viz <http://www.domaciskola.cz/>

5. Historie individuálního vzdělávání v ČR

Do roku 1998 nebyla podle tehdejšího školského zákona možnost individuálního vzdělávání žáků. Nicméně už tehdy byly patrné snahy o tuto možnost. Řešení spočívalo v založení soukromé školy, která měla jen několik žáků, většinou se jednalo jen o děti zakladatelů, popřípadě několik jejich známých. Ve své podstatě se jednalo o individuální vzdělávání, ale s tím rozdílem, že žáci byli přihlášení v soukromé škole, která ovšem neměla svou vlastní budovu, ani třídy nebo lavice. Tento model fungoval několik let, než ministerstvo školství vydalo dodatek zákona, ve kterém specifikovalo minimální možný počet žáků ve třídě. Tím éra malých škol tohoto typu skončila.

Chuť vzdělávat své děti byla ale tak velká, že se po několika jednáních podařilo prosadit experiment pod záštitou ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Od školního roku 1998/99 bylo tedy možné experimentálně provádět individuální vzdělávání žáků na prvním stupni základní školy, tedy do 5. třídy včetně. Individuálně vzdělávání žáci byli přihlášení pod jednu z kmenových škol⁴, kde byli vedeni jako studenti s běžným nárokem na dotace na školní pomůcky a učebnice. Nicméně školy umožňující individuální vzdělávání byly nejprve dvě, později čtyři, byl počet žáků značně omezen. Dalším problémem bylo vůbec vymezit systém individuálního vzdělávání, protože ani vzdělavatelé ani kmenové školy neměli potřebné zkušenosti k jeho vypracování. Proto byl v každé škole zkoušen většinou jiný model individuálního vzdělávání, převážně škola doma.

Postupem času se ale situace začala měnit, jednotliví vzdělavatelé na některých školách mezi sebou začali spolupracovat a konzultovat možnosti individuálního vzdělávání. Díky tomuto přístupu se celý systém začal měnit a lze ho označit za domácí vzdělávání.

Významným mezníkem je založení Asociace pro domácí vzdělávání (ADV) v roce 2002. Jedná se totiž o něco jako oficiální orgán, který zastupuje vzdělavatele v České republice. Za první velký úspěch ADV se dá označit uzákonění individuálního vzdělávání ve školském zákoně⁵. Podle tohoto zákona je možné individuálně vzdělávat jakéhokoliv žáka na každé základní škole v ČR, pokud splní podmínky dané §41. Ovšem podmínky pro vzdělávání nejsou příliš příznivé. Kupříkladu dotace na jednotlivé žáky se rovnají jedné čtvrtině dotací pro žáky základních škol. Proto je učitelů/učitelek a poradců/poradkyň poměrně málo a mají na starost velké množství žáků. Jen několik škol má určené tyto funkce pouze pro individuální vzdělávání. Ostatní školy tento problém řeší tak, že žáci v individuálním vzdělávání jsou zapsáni v odpovídající třídě a jako pedagogický poradce je určen třídní učitel/učitelka.

Druhým úspěchem ADV je prosazení v pořadí druhého experimentu s dobou trvání na čtyři školní roky. Jedná se o možnost individuálního vzdělávání žáků i na druhém stupni základní školy⁶, což znamená do deváté třídy včetně. Podmínky pro funkci vzdělavatele jsou samozřejmě upraveny tak, aby vzdělavatel byl schopen žáka naučit potřebné látce. Tento experiment by měl tento školní rok (2010/11) být ukončen, nicméně je zatím neoficiálně potvrzeno, že bude ještě o jeden rok prodloužen. Toto prodloužení je nutné, neboť v §41 zatím nebyly provedeny příslušné změny, aby mohlo být individuální vzdělávání uzákoněno i pro druhý stupeň základní školy.

---

⁴Základní škola Letohradská (Praha), Církevní a mateřská škola Jana Ámose Komenského (Liberec), Základní škola Ostrava – Výškovice (Ostrava), Bratrská škola (Praha)

⁵§41 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

⁶§171 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání (školský zákon)

6. Metoda rozhovoru

Jako nejvhodnější metodu rozhovoru jsem si vybral zlatý střed mezi strukturovaným a volným rozhovorem. To znamená, že jsem si předem připravil strukturu rozhovoru, kterou jsem si rozdělil do několika základních tématických okruhů. Ke každému okruhu jsem vytvořil seznam podtémat, která jsem chtěl, aby v rozhovoru byla zmíněna. Kromě těchto bodů obsahuje dotazník i několik otázek zaměřených na věk a současnou pozici v kolektivu, vztah s třídním učitelem/učitelkou atd.

Před realizací samotného rozhovoru jsem se s dotazovaným vždy snažil začít „přátelskou rozmluvou“, abych se dozvěděl, o jakou osobnost se jedná. Tato rozmluva byla velice důležitá, neboť každý člověk má jinou povahu a ta by mohla ovlivnit výsledky práce. Když by dotazovaný byl kupříkladu introvertní, mohl by potřebovat více času k navázání sociálních vazeb v novém kolektivu.

Rozhovory jsem nahrával na diktafon a zároveň jsem si v průběhu dělal poznámky, abych něco nepřehlédl.

7. Okomentovaná osnova rozhovoru

Pro lepší orientaci v dalším textu zde uvádím okomentovanou osnovu rozhovoru. Jsou zde vysvětleny důvody, proč jsem jednotlivá témata do rozhovoru zařadil a co jsem očekával, že se díky nim dozvím.

1) Jméno a věk dotazovaného

- Škola, na které momentálně studuje

2) Kolik let dotazovaný/á strávil/a v programu individuálního vzdělávání?

- Chodil/a jsi i do normální školy?

Tento bod byl nezbytný, protože aby se projevila možná vliv individuálního vzdělávání, musel by dotazovaný být individuálně vzděláván minimálně dva roky. S délkou individuálního studia se samozřejmě možný účinek prohlubuje.

Pokud by dotazovaný ještě před započítáním individuálního vzdělávání chodil do normální školy, mohlo by to opět ovlivnit jeho náhled, neboť by se již nějakou dobu pohyboval v kolektivu vrstevníků a přechod z individuálního vzdělávání by pro něj měl být snazší.

3) Jaké to bylo v programu individuálního vzdělávání po stránce kolektivu?

- Učil/a jsi se doma pouze s rodiči popřípadě sourozenci, nebo jsi se vyskytoval/a v nějakém širším kolektivu?

Pokud by se žák/žákyně učil pouze doma s rodiči, byl by proces jeho/její socializace vážně ohrožen a připadaly by v úvahu argumenty odpůrců individuálního vzdělávání. Já mám ale osobně jinou zkušenost a proto jsem toto téma do rozhovoru zařadil. Odpověď na tuto otázku mi také pomohla zjistit, jestli je proces socializace individuálním vzděláváním opravdu ohrožen.

- Měl/a jsi kamarády i mimo program individuálního vzdělávání?

Pokud by se žák/žákyně vzdělával/a doma pouze s rodiči, ale měl/a hodně zájmových aktivit, kde by se vyskytoval/a v různých kolektivech, nebyl by proces socializace významně ohrožen.

4) Jak jsi ty osobně vnímal/a přechod z individuálního vzdělávání do normální školy?

- Co tě nejvíce překvapilo?

Tato otázka mi pomohla zjistit, co je podle vnímání žáků největší rozdíl mezi individuálním vzděláváním a normální školou. Zároveň tento fakt poukazuje na to, s čím měli žáci při přechodu z individuálního do klasického vzdělávání největší problém.

- Kolik bylo žáků ve tvé třídě?

Předpoklad byl takový, že čím větší je počet žáků ve třídě, tím bude větší rozdíl mezi individuálním a normálním vzděláváním (z hlediska nejen kolektivu, ale i rychlosti probírání učiva apod.) a tím bude i proces přechodu obtížnější.

- Jaké to pro tebe bylo, objevovat se denně v tak velkém kolektivu a muset se spolužáky vycházet?

V případě, že by se individuálně vzdělávající žáci za dobu svého studia pohybovali ve větším kolektivu, například by pravidelně docházeli do zájmového kroužku, bylo potřeba zjistit, jestli takovýto občasný kolektiv stačí, nebo jestli žáci vnímají denní setkávání se se spolužáky jako něco jiného.

- Jaké to pro tebe bylo, najít si kamarády ve třídě? Jak dlouho ti to tak trvalo?

Při tvorbě této otázky jsem vycházel z předpokladu, že pokud by žáci po individuálním vzdělávání měli problémy se socializací, mělo by jim trvat déle, než si najdou ve třídě přátele.

- Věděli spolužáci o tom, že jsi byl/a individuálně vzděláván/a?

- mělo to na jejich mínění o tobě nějaký vliv?

Při tvorbě nového kolektivu je pro jedince důležitá výchozí pozice. Pokud by individuálně vzdělávaný žák sice neměl problémy se socializací, ale jeho pozice by byla nějak znevýhodněná, mohlo by se navenek zdát, že si s kolektivem neví rady. A být označen za „mazánka, co se ani nezmohl na to chodit do školy“ takovým znevýhodněním je.

- Setkal/a jsi se se šikanou své osoby?

Individuální vzdělávání vede žáky k rozvoji jejich osobnosti a k nekonvenčnímu uvažování a chování. To může být v kolektivu problém, zvláště pokud by žák/žákyně nedokázal/a dělat kompromisy. Navíc individuálně vzdělávající žáci většinou vědí, co a proč se učí, což ve většině případů vede k „chuti“ se učit, proto mohou být v kolektivu označováni za „šprty“ a „mazánky“.

5) Jaký byl tvůj vztah k učitelům?

- Jak jsi vnímal/a fakt, že oproti individuálnímu vzdělávání máš v normální škole na každý předmět jiného učitele/učitelku?

Vycházel jsem z předpokladu, že každý učitel/učitelka má jiný systém přednášení a jiné požadavky. Proto by pro individuálně vzdělávané žáky, kterým přednášelo pouze několik lidí, mohl být problém se ve výkladu zorientovat.

- Jaký byl tvůj vztah se třídním učitelem/učitelkou?

- Věděl/a o tom, že jsi byl/a individuálně vzděláván/a?

Jsou známy případy, kdy rodiče částečně zatajovali, že jejich syn/dcera byl/a individuálně vzděláván/a. Bylo tomu tak právě z důvodu možné šikany žáka/žákyně nejen ze strany spolužáků, ale i ze strany učitelů.

- Pokud třídní učitel/učitelka věděl/a o tom, že jsi byl/a individuálně vzděláván/a, mělo to nějaký vliv na její/jeho chování k tobě?

Se šikanou ze strany učitele/učitelky z důvodu individuálního vzdělávání jednoho z žáků jsem se setkal pouze jednou. Nicméně jsem musel brát v potaz i takovéto případy, které by pro pozorovatele zvenčí mohly působit jako problém žáka. Ale otázku jako takovou jsem spíše myslel jako dotaz, zda třídní učitel/učitelka neměl/a obavy ohledně možných problémů při socializaci žáka/žákyně, či školního prospěchu.

6) Myslíš si, že pro tebe byl přechod z individuálního vzdělávání do normální školy problém?

- Neměl/a jsi problémy se v tak velkém kolektivu zorientovat a denně se s ním stýkat?

Téměř na konci rozhovoru jsem úmyslně položil podobnou otázku jako na začátky, protože během rozhovoru si dotazovaný/dotazovaná mohl uvědomit nějaké podrobnosti, které prve nezmínil. Otázka je záměrně položena poměrně neurčitě. Tak měl/a dotazovaný/á možnost o tématu mluvit téměř z jakéhokoliv úhlu pohledu chtěl/a. Zároveň tato otázka je shrnutím všech předchozích částí rozhovoru.

- Vnímáš individuální vzdělávání jako něco, co ti neposkytlo dostatečnou přípravu, ať už sociální nebo vědomostní?

Na úplný konec rozhovoru jsem zařadil názor dotazovaného/dotazované na projekt individuálního vzdělávání. Každá organizace potřebuje reflexi od svých členů.

8. Zpracované rozhovory

Veronika Beštová

Veronika Beštová je vůdčí osobnost. V kolektivu zaujímá organizační postavení, často se stává prostředníkem v jednání mezi žáky a učiteli. V mé práci zaujímá poměrně významné místo, protože se jedná o jedinou absolventku druhého stupně individuálního vzdělávání, se kterou jsem provedl rozhovor.

1) věk: 17 let

současné studium: Střední zahradnická škola Mělník

2) Kolik let jsi byla individuálně vzdělávána?

Bylo to 9 let, od první do deváté třídy.

- Takže jsi do normální školy nechodila?

Ne.

3) Jaké to bylo v programu individuálního vzdělávání po stránce kolektivu?

- Učila ses doma pouze s rodiči popřípadě sourozenci, nebo ses vyskytovala v nějakém širším kolektivu?

Ne, nebyla jsem jen s rodiči. I když se tomu říká individuální vzdělávání, nikdy nejsi jenom s rodiči nebo sourozenci. Domácí škola⁷ je organizace poměrně malá a rodiny se mezi sebou znají a pomáhají si navzájem, takže někdo neustále pro nás pořádá nějaké akce, kde nás bylo třeba mezi deseti a dvaceti. Dost často jsme se také učili s dětmi z ostatních rodin, ale to se nás učilo jenom pár, aby to pořád byla malá skupina, bylo nás třeba 5. Ale to bylo opravdu maximum.

- Měla jsi kamarády i mimo program individuálního vzdělávání?

Myslíš mimo Domácí školu? Jo, měla jsem kamarády i mimo, myslím ale, že i kdybych neměla, tak mi kolektiv nechybí, právě díky všem těm akcím. Kamarády mimo Domácí školu jsem měla hlavně z kroužků, když jsem nemusela chodit do školy a sedět tam celé odpoledne, měla jsem čas na spoustu kroužků, kterých jsem se ale převážně s nástupem do školy musela vzdát.

Na prvním stupni⁸ jsem měla kamarády hlavně z domácích, protože nás tam bylo hodně a byli jsme často spolu. Na druhém stupni už jsem měla kamarády hlavně mimo ni, protože druhý stupeň dělalo docela málo lidí, myslím, že nás tam bylo něco okolo pěti, navíc z celé republiky, takže jsme se moc nevídali. Z těch lidí co jsem znala, z těch nešel na druhý stupeň nikdo.

4) Jak jsi ty osobně vnímala přechod z individuálního vzdělávání do normální školy?

- Co tě nejvíce překvapilo?

Čekala jsem, že mě to zarazí tak nějak všechno, přece jenom to bylo pro mě něco nového, ale nezarazilo. Možná, když o tom tak přemýšlím, zarazili mě tam trochu ti spolužáci. Já jsem totiž byla zvyklá mít hodně kroužků a trávit svůj čas nějak aktivně, užitečně. Ale oni měli skoro úplně jiné zájmy než já, vlastně neměli skoro žádné zájmy. To mě tak nějak udivilo.

---

⁷Domácí škola je název mezi žáky běžně používaný. Jedná se o označení pro program individuálního vzdělávání (pozn. autora)

⁸První stupeň základní školy (pozn. autora)

- Kolik bylo žáků ve tvé třídě?

Kolik nás nastoupilo? 30, ale do roka tři lidi odpadli, potom ještě někdo odešel, takže teď je nás tam něco okolo 25.

- Jaké to pro tebe bylo, objevovat se denně v tak velkém kolektivu a muset se spolužáky vycházet?

Mně osobně velký kolektiv nevalil, byla jsem celkem zvyklá z těch kroužků. A vyjukaní jsme byli všichni. Mezi mnou a ostatními nebyl rozdíl, co se týče schopnosti se začlenit. Ale chvilku nám to trvalo, než jsme se začali sžívat, bylo to tak po půl roce. Do té doby tam byly spíš skupinky. Ale myslím, že to je normální.

- Jaké to pro tebe bylo, najít si kamarády ve třídě? Jak dlouho ti to tak trvalo?

Podle mě lehké. Kamarádku jsem si našla hned první den, ale většinu prváku jsem byla uzavřenější, hlavně ke klukům. Našla jsem si tam totiž přítele, se kterým jsem byla až do začátku druháku, pak jsme se rozešli. Takže od druháku kamarádím docela dost i s kluky.

- Věděli spolužáci o tom, že jsi byla individuálně vzdělávána?

- mělo to na jejich mínění o tobě nějaký vliv?

Docela dlouho to nevěděli, nějak jsem neměla potřebu jim to říkat, neviděla jsem důvod proč to roztrubovat. Dozvídali se to stejně postupně, jako já jsem se dozvídala to, kde oni studovali dříve.

A jsem si téměř jistá, že to na jejich názor na mě vliv nemělo.

- Setkala jsi se se šikanou své osoby?

Se šikanou přímo ne. Spíš to byly takové holčičí pomluvy. Já jsem byla zvyklá dávat svoje názory najevo, teda v rámci slušnosti, proto pro ně bylo docela jednoduché se do mě strefovat. Ale to za krátký čas ustalo. Myslím, že by to tak bylo vždycky, domácí škola na to neměla vliv. A pokud měla, tak jenom takový, že jsem si z toho nic moc nedělala.

5) Jaký byl tvůj vztah k učitelům?

- Jak jsi vnímala fakt, že oproti individuálnímu vzdělávání máš v normální škole na každý předmět jiného učitele/učitelku?

Nevím, vlastně jsem si ani nějaké větší změny nevšimla. Jak jsem řekla, v domácí škole jsme často chodili na různé akce a učili se s někým jiným, takže jsem na různé styly přednášení byla zvyklá.

Horší to bylo se známkami. V domácí škole jsem byla hodnocená portfoliově, ne testy. Teda testy jako takové mi pak už nedělaly problémy, ale když jsem dostala první pětku, byla jsem z toho docela vyjukaná. Ale časem se to taky srovnalo.

- Jaký byl tvůj vztah se třídním učitelem/učitelkou?

- Věděl/a o tom, že jsi byla individuálně vzdělávána?

- Pokud třídní učitel/učitelka věděl/a o tom, že jsi byla individuálně vzdělávána, mělo to nějaký vliv na její/jeho chování k tobě?

Věděla to, já jsem jí to řekla. A nezdálo se mi, že by se kvůli tomu ke mně chovala jinak. Až teď nedávno jsem se dozvěděla, že měla strach, že nebudu mít dostatečné znalosti. Také se bála, že budu mít nějaké sociální problémy. Ale velice rychle zjistila, že tyhle obavy byly neodůvodněné, protože látku jsem chápala a první rok jsem byla docela napřed. S kolektivem jsem také problémy neměla. Dokonce jsem si s ní jako jedna z mála rozuměla.

Jenom jednou jsem měla konflikt s učitelkou, ale to nebyla třídní. Ani už nevím proč, ale jsem si jistá, že třída stála za mnou. Měla jsem v nich oporu, dokonce mi to pak řekli. Takže těch sociálních problémů jsem si moc neužila.

6) Myslíš si, že pro tebe byl přechod z individuálního vzdělávání do normální školy problémem?

- Neměla jsi problémy se v tak velkém kolektivu zorientovat a denně se s ním stýkat?

Ne, neměla. Když to vidím takhle s odstupem, myslím si, že můj přestup byl bez problémů. Mám z toho prostě dobrý pocit.

- Vnímáš individuální vzdělávání jako něco, co ti neposkytlo dostatečnou přípravu, ať už sociální nebo vědomostní?

Rozhodně ne. Jak jsem řekla, žádné větší problémy jsem nepozorovala a v látce jsem byla napřed. Myslím, že díky domácí škole jsem měla možnost se vyhranit a získat zájem o znalosti. To je na tom asi to nejdůležitější.

Jediné, co jsem se musela naučit, tedy kromě těch známek, bylo se moc neangažovat. Já jsem třeba něco vymyslela jako projekt a všem se to líbilo, ale už to nějak nedovedli do konce, takže to pak celé zůstalo na mě. Tak jsem si zvykla nebýt moc aktivní.

Šimon Vydra

Šimon Vydra je spíše tichý studijní typ. Je cílevědomý, svou budoucnost má již naplánovanou na deset let dopředu. Chystá se studovat v zahraničí.

Před nástupem do programu individuálního vzdělávání byl jeden rok v normální škole.

1) věk: 18 let

současné studium: English International School Prague (EISP)

2) Kolik let jsi byl individuálně vzděláván?

Byly to 4 roky, první rok základní školy jsem v normální škole, do experimentu jsem se zařadil až potom.

3) Jaké to bylo v programu individuálního vzdělávání po stránce kolektivu?

- Učil jsi se doma pouze s rodiči popřípadě sourozenci, nebo jsi se vyskytoval v nějakém širším kolektivu?

V podstatě jsem pořád s někým byl, kromě volného času. Vždy v pondělí a v pátek jsem navštěvoval anglickou školu, kde jsem se normálně účastnil vyučování. A pokud se ptáš na domácí školu, tam jsem se jen zřídka kdy učil sám. Výuka totiž vždy probíhala u někoho doma, třeba u Samky nebo Ondry⁹, takže jsem byl v kolektivu vlastně neustále. A to nemluvím o akcích, které pro domácí školáky pořádali jednotliví rodiče

- Měl jsi kamarády i mimo program individuálního vzdělávání?

Asi ani ne. Když jsem se učil, byl jsem s kamarády, ale ti byli z domácí školy. Já jsem ani moc neměl kde je získat, protože ve volném čase jsem dělal převážně individuální sporty jako tenis nebo squash. Tam nebyl čas na to si dělat kamarády.

4) Jak jsi ty osobně vnímal přechod z individuálního vzdělávání do normální školy?

- Co tě nejvíce překvapilo?

Já jsem chodil do té anglické školy, navíc jsem zkoušky na gymnázium udělal už ve čtvrté třídě, takže mě nic moc nepřekvapilo. Až na spolužáky. Děti z domácí školy jsou „skleníkové děti“. Všichni jsme vyrůstali v prostředí, kde se všichni měli rádi a každý mohl svobodně projevit svou osobnost. Když jsem byl ve třídě, zarazilo mě nepřátelství a pomluvy jednotlivých lidí. Bylo to zarážející, ale čekal jsem něco takového, takže to pro mě nebyl až takový šok.

- Kolik bylo žáků ve tvé třídě?

20.

- Jaké to pro tebe bylo, objevovat se denně v tak velkém kolektivu a muset se spolužáky vycházet?

Jak už jsem říkal, byl jsem na kolektiv zvyklý, kromě toho jsem tam občas chodil do nultého ročníku, takže jsem se s budoucími spolužáky občas potkával už předem, takže to nic těžkého nebylo. Věděl jsem, jak to vypadá, když se tvoří nový kolektiv, takže jsem počítal se všemi možnostmi, proto mě nic nepřekvapovalo natolik, aby mě to nějak výrazněji ovlivnilo. Kromě těch spolužáků.

---

⁹Individuálně vzdělávání spolužáci (pozn. autora)

- Jaké to pro tebe bylo, najít si kamarády ve třídě? Jak dlouho ti to tak trvalo?

Byl to přirozený proces provázející vznik každého nového kolektivu, čímž chci říci, že mi to netrvalo o nic déle, než ostatním. Po nějaké době, nevím už přesně jak dlouho to bylo, jsem si našel několik kamarádů, s těmi nám to zatím vydrželo doted'.

Co se navazování vztahů týče, ve třídě nám to šlo pomalu a já jsem na to nijak nespěchal, snažil jsem se chovat diplomaticky a spíše urovnávat spory, snažil jsem se s každým vycházet.

- Věděli spolužáci o tom, že jsi byla individuálně vzdělávána?

- mělo to na jejich mínění o tobě nějaký vliv?

Spolužáci to věděli, protože jsem jim to řekl. První den jsme se bavili o tom, kdo odkud je a podobně a když se zeptali mě, řekl jsem jim, že jsem z domácí školy. Prostě jsem se za to nestyděl, ale ani jsem to nevykřikoval.

Nezdálo se mi, že by moje bývalé studium v domácí škole mělo nějaký vliv na jejich názor na mě. Když jsem jim to řekl, musel jsem to samozřejmě vysvětlit, ale rozhodně jsem si nevšiml nějakého jejich negativního postoje na tomto základě.

- Setkal jsi se se šikanou své osoby?

Šikanou? Ne, to určitě ne. Snažil jsem se chovat diplomaticky a s každým jsem vycházel dobře, takže k nějaké šikaně vůbec nebyl důvod. Ale my jsme vůbec šikanu ve třídě neměli, já jsem měl štěstí, protože jsem ve třídě měl, a pořád ještě mám, dobré lidi.

5) Jaký byl tvůj vztah k učitelům?

- Jak jsi vnímal fakt, že oproti individuálnímu vzdělávání máš v normální škole na každý předmět jiného učitele/učitelku?

Na té škole není moc učitelů a my jsme měli na hodně předmětů stejné učitele, takže přechod byl plynulý a přirozený. Krom toho, jak už jsem ti řekl, jsem tam chodil i před oficiálním nástupem, takže jsem na to byl připraven.

- Jaký byl tvůj vztah se třídním učitelem/učitelkou?

- Věděl/a o tom, že jsi byl individuálně vzděláván?

- Pokud třídní učitel/učitelka věděl/a o tom, že jsi byl individuálně vzděláván, mělo to nějaký vliv na její/jeho chování k tobě?

Nevím to jistě, ale myslím, že jí to matka řekla ještě před ním nástupem, rozhodně jsem ji to ale potom řekl sám v rámci představování. Problém s tím určitě neměla, ani matka mi nic takového nenaznačovala. Učitelka totiž neměla důvod si dělat starosti. Znalosti jsem měl dostatečné, dokonce takové, že jsem přijímací zkoušky udělal hned z té čtvrté třídy a o moji socializaci se nezajímala.

6) Myslíš si, že pro tebe byl přechod z individuálního vzdělávání do normální školy problém?

- Neměl jsi problémy se v tak velkém kolektivu zorientovat a denně se s ním stýkat?

Pro mě byl přechod hodně pozvolný a naprosto lehký a přirozený. Hodně to ale asi bylo dané tím, že jsem byl v opravdu dobrém ročníku. Ve výuce jsem byl napřed a učil jsem se rád, proto jsem měl i dobré známky a tak nebyl důvod o mém úspěšném přestupu pochybovat.

Jediné, s čím jsem měl trochu problém, bylo učení na písemky. Byl jsem zvyklý se učit soustavně, ne nárazově na jednotlivé testy. Písemky samotné mi problémy nedělaly,

ale to učení, na to jsem si musel chvilku zvykat.

- Vnímáš individuální vzdělávání jako něco, co ti neposkytlo dostatečnou přípravu, ať už sociální nebo vědomostní?

Co se mě týče, tak jsem rozhodně rád, že jsem mohl chodit do domácí školy a myslím, že nic nezanedbala. Pro mě to bylo pozitivní, přesto bych ale na druhém stupni už být v domácí nechtěl.

Ale pro někoho by to být tolik pozitivní nemuselo, protože by to mohlo vést k přílišné závislosti na rodině a ten člověk by se z toho skleníku už nikdy nemohl dostat. Ale to nebyl náš případ.

Daniel Jančařík

Daniel Jančařík je pro mou práci také důležitý, protože jako jediný z dotazovaných studuje na střední odborné škole.

1) věk: 16 let

současné studium: Střední odborná škola Čakovice, obor chovatelství cizokrajných zvířat

2) Kolik let jsi byl individuálně vzděláván?

Celkem sedm let, protože 7. a 6. třídu jsem byl na gymnáziu, do normální školy jsem nechodil.

3) Jaké to bylo v programu individuálního vzdělávání po stránce kolektivu?

- Učil jsi se doma pouze s rodiči popřípadě sourozenci, nebo jsi se vyskytoval v nějakém širším kolektivu?

Spíše ve větší skupině z domácí školy. Každou chvíli byly různé akce pro domácí školáky, ty byly hromadné. To znamená, že nás tam bylo něco okolo dvaceti. A i jinak se k nám se mnou chodili učit kamarádi, takže jsem se skoro neustále pohyboval v nějakém větším kolektivu kamarádů.

Mimo to jsem měl i hodně kroužků, na které jsem chodil, některé se mi podařilo si udržet do dnes. Tak tam nás bylo taky hodně, třeba v chovatelském kroužku v zoo¹⁰.

- Měl jsi kamarády i mimo program individuálního vzdělávání?

Tak kamarády jsem měl jak v domácí škole, tak mimo ni, hlavně na těch kroužcích. Tam jsi musel s lidmi dobře vycházet, bylo by zbytečné si tam udělat nepřátele. Opravdové kamarády, ty, kteří mi bili blízcí, ti nebyli z domácí, ti byli asi taky z nějakých těch kroužků. S několika z nich jsem teď ve třídě.

4) Jak jsi ty osobně vnímal přechod z individuálního vzdělávání do normální školy?

- Co tě nejvíce překvapilo?

Nic mě nepřekvapilo, se vším, co se tam stalo, jsem počítal.

- Kolik bylo žáků ve tvé třídě?

Přesně to bylo 29 a zatím nikdo neodešel, naopak teď máme nového spolužáka.

---

¹⁰Chovatelský kroužek spadající pod Zoo Praha (pozn. autora)

- Jaké to pro tebe bylo, objevovat se denně v tak velkém kolektivu a muset se spolužáky vycházet?

Na kolektiv jsem byl zvyklý z těch kroužků, takže to pro mě nic těžkého nebylo, se vším, co se stalo, jsem počítal. Sžít se se spolužáky bylo pro mě jednoduché. Rozhodně jsem si nevšiml nějakého rozdílu mezi ostatními a mnou.

- Jaké to pro tebe bylo, najít si kamarády ve třídě? Jak dlouho ti to tak trvalo?

Našel jsem si je hned první den školy, neměl jsem s tím problém. A myslím, že to jsou dobří kamarádi, protože kdyby se něco stalo, jsem si jistý, že by se za mě postavili. Jako kdybych se třeba pohádal s učitelkou, nebo něco podobného. Ale to se ještě nestalo.

- Věděli spolužáci o tom, že jsi byl individuálně vzděláván?

- mělo to na jejich mínění o tobě nějaký vliv?

Když se mě zeptali, kam jsem chodil předtím, tak jsem jim to řekl, ale na jejich postoji ke mně se to nijako nedalo poznat, takže si myslím, že to nebrali jako něco, za co by se měli smát. Myslím, že jim to bylo jedno.

- Setkal jsi se se šikanou své osoby?

Se šikanou jsem se neseťkal. Pokud se mi něco takového stalo, tak jsem to nepoznal, takže se to asi ani za šikanu označit nedá.

5) Jaký byl tvůj vztah k učitelům?

- Jak jsi vnímal fakt, že oproti individuálnímu vzdělávání máš v normální škole na každý předmět jiného učitele/učitelku?

Nijak mi to ani nepřišlo zvláštní. Bral jsem to jako nutnost a podle toho jsem se taky choval. Naučit se nový systém mi netrvalo nijak dlouho, dokonce se mi to povedlo rychleji než některým spolužákům. Ale ze začátku jsem měl trochu problém zjistit, co po mě který učitel chce. Ale to bylo opravdu jenom chvilku.

- Jaký byl tvůj vztah se třídním učitelem/učitelkou?

- Věděl/a o tom, že jsi byl individuálně vzděláván?

- Pokud třídní učitel/učitelka věděl/a o tom, že jsi byl individuálně vzděláván, mělo to nějaký vliv na její/jeho chování k tobě?

Samozřejmě, že to věděla, máma jí to řekla ještě před tím, než jsem nastoupil. Potom jsem jí to řekl i já sám. Nic mi na to tenkrát neřekla a z jejího chování jsem žádné antipatie nevyčítal. Takže to na její názor na mě vliv pravděpodobně nemělo.

6) Myslíš si, že pro tebe byl přechod z individuálního vzdělávání do normální školy problém?

- Neměl jsi problémy se v tak velkém kolektivu zorientovat a denně se s ním stýkat?

Samotný přestup mi problémy nedělal, bylo to něco nového, ale ne těžšího. Akorát jsem přišel na několik rozdílů mezi domácí a normální školou. S těmi jsem se musel trochu porovnat. Normální škola je totiž mnohem více vyčerpávající, protože musíš udržet pozornost celou dobu a musíš se učit třeba i něco jiného než to, na co máš zrovna náladu. A předměty se často střídají. A dalším problémem, který jsem měl v normální škole, byly časy. Musím vstávat v přesnou hodinu a přestávky jsou také pevně dané.

Ale mám rád jak domácí školu, tak normální. Přechod byl jednoduchý, mohl být horší.

- Vnímáš individuální vzdělávání jako něco, co ti neposkytlo dostatečnou přípravu, ať už sociální nebo vědomostní?

Ne. Mám rád jak domácí, tak normální školu. Nemyslím si, že bych byl nějak zaostalý ani v jednom.

Ondřej Sejk

1) věk: 18 let

současné studium: Gymnázium Jana Keplera

2) Kolik let jsi byl individuálně vzděláván?

V domácí jsem byl 5 let, pak jsem šel na gymnázium.

3) Jaké to bylo v programu individuálního vzdělávání po stránce kolektivu?

- Učil jsi se doma pouze s rodiči popřípadě sourozenci, nebo jsi se vyskytoval v nějakém širším kolektivu?

Minimálně jednou týdně jsem se učil s kamarády z domácí u někoho doma, to byla skupina tak čtyř lidí, jinak jsem se učil doma s bratrem. Mimo to byly alespoň jednou měsíčně větší akce, tam se nás sešlo vždy poměrně hodně, většinou více jak 20. Což znamená, že jsem byl spíše ve větším kolektivu. Mimo to jsem měl spoustu zájmových kroužků, tam bylo taky hodně dětí.

- Měl jsi kamarády i mimo program individuálního vzdělávání?

Tak samozřejmě, že jsem měl hodně kamarádů v domácí, ale docela hodně jsem jich měl i mimo ni, hlavně z těch kroužků. Vzhledem k tomu, že na těch kroužcích jsme měli stejné zájmy, tak jsme si rozuměli. Ale nebylo to nijak moc silné přátelství, zaniklo s ním odchodem z kroužku. Z těch jsem musel odejít, protože už se to nedalo časově kombinovat se školou.

4) Jak jsi ty osobně vnímal přechod z individuálního vzdělávání do normální školy?

- Co tě nejvíce překvapilo?

Nevím, jestli se dá říci, že mě to překvapilo, ale nebyl jsem si vůbec jistý v takových těch klasických školních pravidlech. Do poslední chvíle jsem například nevěděl, jestli se má při příchodu učitele vstávat, nebo ne. Ono to zní hloupě, ale já jsem to viděl jenom ve filmech a to ještě černobílých, tak jsem nevěděl, jestli se to ještě dělá.

- Kolik bylo žáků ve tvé třídě?

Myslím, že 28. Jistý si tím teď už nejsem.

- Jaké to pro tebe bylo, objevovat se denně v tak velkém kolektivu a muset se spolužáky vycházet?

Mě bavilo se začleňovat. Rád poznávám nový kolektiv a lidi v něm, takže jsem si to užíval. Nikdo na to seznamování nespěchal, to chce čas, nemohli jsme si hned první den padnout kolem krku.

Ale během začleňování jsem poznal jeden rozdíl mezi ostatními a mnou. Kupodivu to byly vulgarismy. V domácí jsme si nenadávali, a když, tak nějak originálně. Teď jsem najednou stál ve třídě, kde používali takové nadávky, kterým jsem ve většině ani nerozuměl. Ale rozhodně jsem to nebral jako nevýhodu, ze začátku spíš naopak.

- Jaké to pro tebe bylo, najít si kamarády ve třídě? Jak dlouho ti to tak trvalo?

Ani nevím, jak dlouho mi to trvalo, protože se ve většině případů nedá říci, od kdy přesně jste kamarádi. Ale nijak zvlášť dlouho to nebylo. Spíš byl trochu problém v tom, že jsem byl trochu jiný. Nešlo jenom o ty vulgarismy. Já jsem měl zájem o učení a chtěl jsem s každým vycházet. Ale velice rychle jsem se zorientoval.

Hledat kamarády a orientovat se v kolektivu mě bavilo, ale chtělo to prostě čas. Celkově nám to jako třídě docela trvalo. Já jsem v tom nebyl výjimka.

- Věděli spolužáci o tom, že jsi byl individuálně vzděláván?

- mělo to na jejich mínění o tobě nějaký vliv?

Proč by to neměli vědět? Když se mě na to někdo zeptal, tak jsem mu to řekl. Ale že bych to nosil napsané na tričku a chlubil se tím, takovou potřebu jsem neměl. Já domácí беру jako školu, ne jako něco speciálního.

Když jsem jim to řekl, musel jsem jim také vysvětlit, o co vlastně jde. Některé to zajímalo, některým to bylo jedno. Rozhodně mě za to nikdo neodsuzoval.

- Setkal jsi se se šikanou své osoby?

Ne, to rozhodně ne.

5) Jaký byl tvůj vztah k učitelům?

- Jak jsi vnímal fakt, že oproti individuálnímu vzdělávání máš v normální škole na každý předmět jiného učitele/učitelku?

Nový systém mi problémy nedělal. To, že jsme na každý předmět měli někoho jiného, to také není úplně pravda, na hodně předmětů jsme měli stejné učitele.

Vlastně mi to nedělalo problém. Prostě jsem v tom ten problém neviděl a tak jsem to tak nebral.

- Jaký byl tvůj vztah se třídním učitelem/učitelkou?

- Věděl/a o tom, že jsi byl individuálně vzděláván?

- Pokud třídní učitel/učitelka věděl/a o tom, že jsi byl individuálně vzděláván, mělo to nějaký vliv na její/jeho chování k tobě?

Ona to asi nějak probírala s rodiči, takže se mě na to potom šla zeptat, ale spíš tak, že chtěla vědět nějaké informace o domácí. Ona mě měla ráda, opravdu jsme spolu dobře vycházeli, takže jestli měla nějaké obavy, velice rychle se jich zbavila.

6) Myslíš si, že pro tebe byl přechod z individuálního vzdělávání do normální školy problém?

- Neměl jsi problémy se v tak velkém kolektivu zorientovat a denně se s ním stýkat?

Podle mě byl přestup na normální školu fajn změna. V domácí škole mě to bavilo, ale tady mě to baví taky. Líbí se mi být v kolektivu, učit se s lidmi vycházet. Mimo to mám rád všechny školní akce jako školu v přírodě a projektové dny. To mi nejspíš zůstalo z domácí.

Tohle zní divně, ale ve škole jsem zjistil, že mě hodně baví zjišťovat, co vlastně umím, na co mám znalosti a na co ne.

A se známkami jsem neměl problém, jednak jsem měl ve znalostech náskok před spolužáky a dvakrát jsem se nikdy nestresoval. Kvůli známkám nebo testům tedy rozhodně ne.

- Vnímáš individuální vzdělávání jako něco, co ti neposkytlo dostatečnou průpravu, ať už sociální nebo vědomostní?

Já jsem strašně vděčný, že jsem mohl chodit na prvním stupni do domací. Díky tomu jsem získal možnost osobního rozvoje a takového celkového nadhledu. Měl jsem individuální přístup. Ale na druhém stupni bych už v domací být nechtěl, myslím, že tam už je potřeba toho kolektivu mnohem větší. Ale to je jenom můj názor.

Šimon Kopic

Šimon Kopic není příliš studijní typ. Vyniká v jednom oboru, konkrétně biologii, která je zároveň jeho zájmem.

1) věk: 17 let

současné studium: SRG Přírodní škola o.p.s. Jedná se ale o gymnázium, kam přestoupil až po jednoletém studiu na EKO gymnáziu o.p.s. Praha

2) Kolik let jsi byl individuálně vzděláván?

Pokud mě paměť neklame, bylo to 5 let, od 1. do 5. třídy včetně.

3) Jaké to bylo v programu individuálního vzdělávání po stránce kolektivu?

- Učil jsi se doma pouze s rodiči popřípadě sourozenci, nebo jsi se vyskytoval v nějakém širším kolektivu?

Ne, ne. Vlastně jsem byl pořád v nějakém kolektivu. Domací škola neustále pořádala nějaké akce jako exkurze, vyráběcí dílny nebo něco podobného. Na všechny tyhle akce jsem chodil. Tam nás vždy bylo hodně. A i kdyby ne, mám dva sourozence, se kterými jsem se učil. Mimo to u nás poměrně často někdo byl na návštěvě, takže jsme se učili všichni dohromady.

Také jsem měl velké množství kroužků a jiných zájmových aktivit.

- Měl jsi kamarády i mimo program individuálního vzdělávání?

Kamarádů jsem měl hodně a to i ty, kteří nebyli z domací školy. V kroužcích jich bylo asi skoro nejvíc, protože jsme měli společné zájmy. S lidmi z kroužků jsem trávil velké množství volného času.

Potom jsem měl i hodně známých v místě svého bydliště. S těmi jsem se znal ještě před nástupem do školy a pak nám to tak nějak vydrželo. Vlastně až do teď.

4) Jak jsi ty osobně vnímal přechod z individuálního vzdělávání do normální školy?

- Co tě nejvíce překvapilo?

Hodně jsem byl překvapen arogancí učitelů, jestli to mohu tak říci. Tam to nebylo založené na vzájemné úctě. Učitel nám dával jasně najevo, že on je tu v pozici člověka, který, který určuje vše. Dávali nám najevo, že jsme pouze studenti a že jim nesaháme ani po kotníky. Vzpomínám si, že jsem učitele biologie jednou opravil, když udělal chybu ve výkladu. Říkal nám něco, co nebyla pravda. Nakonec jsem z toho měl docela velký problém.

- Kolik bylo žáků ve tvé třídě?

16 z toho 4 děvčata.

- Jaké to pro tebe bylo, objevovat se denně v tak velkém kolektivu a muset se spolužáky vycházet?

Vycházet s nimi? Zdá se mi to jako špatně položená otázka. Vycházet musíš s člověkem, kterého nemáš rád, ale být s ním musíš. My jsme byli docela sehraná skupina, dost možná proto, že nás bylo ve třídě jenom 16. Takže co se týče mého vztahu se zbytkem třídy, myslím, že to bylo dobré. Já jsem totiž byl od mala zvyklý na začleňování se do nových kolektivů, ať už šlo o známé, nebo o skupiny, ve kterých jsme pracovali třeba na statku.

V té třídě se tvořil nový kolektiv, takže se to neobešlo bez „třenic“, ale moje úloha v tom byla spíše smířčí.

- Jaké to pro tebe bylo, najít si kamarády ve třídě? Jak dlouho ti to tak trvalo?

Najít si kamarády nebyl problém, hlavně proto, že, jak už jsem řekl, jsem byl zvyklý se pohybovat v nových kolektivech. Proto jsem se získáváním nových kamarádů nikdy neměl problém. A lidi v mé bývalé třídě byli opravdu přátelští, takže jsem to měl opravdu jednoduché.

- Věděli spolužáci o tom, že jsi byl individuálně vzděláván?

- mělo to na jejich mínění o tobě nějaký vliv?

Většina jich to ani nevěděla, nějak jsme se moc nebavili o tom, kdo kde byl předtím.

- Setkal jsi se se šikanou své osoby?

Ne, já nejsem člověk, který by se nechal šikanovat. Snažil jsem se si vše s každým vysvětlit z očí do očí, čímž jsem nejspíš zažehnal většinu věcí, kvůli kterým by mě mohli chtít šikanovat. Ale to je pouze teoreticky, my jsme ve třídě šikanu jako takovou vůbec neměli.

5) Jaký byl tvůj vztah k učitelům?

- Jak jsi vnímal fakt, že oproti individuálnímu vzdělávání máš v normální škole na každý předmět jiného učitele/učitelku?

Nejprve mě to mátl, nebylo mi úplně jasné, co po nás který učitel chce. Ale za poměrně krátký čas se to srovnalo. Ale vzhledem k tomu, že jsme měli na několik předmětů stejné učitele, nebylo to až tak složité. Hodně mi v tom pomohlo i to, že v domácí škole nás učil také každou chvíli někdo jiný, což byla nesporná výhoda.

- Jaký byl tvůj vztah se třídním učitelem/učitelkou?

- Věděl/a o tom, že jsi byl individuálně vzděláván?

- Pokud třídní učitel/učitelka věděl/a o tom, že jsi byl individuálně vzděláván, mělo to nějaký vliv na její/jeho chování k tobě?

My jsme měli štěstí na třídní učitelku, byla na nás někdy až moc hodná. O tom, že jsem byl v domácí škole, věděla, protože se mě zeptala a já jsem jí to řekl. Ale nijak to neřešila, nebo jsem si toho nevšiml.

6) Myslíš si, že pro tebe byl přechod z individuálního vzdělávání do normální školy problém?

- Neměl jsi problémy se v tak velkém kolektivu zorientovat a denně se s ním stýkat?

Ono se moc nedá mluvit o velkém kolektivu, protože jsem se potkával akorát se svoji třídou. Občas jsem potkal i někoho z jiné třídy, ale to bylo jenom na chvíli o přestávce. Ve větším kolektivu jsem se ocital pouze o tělocviku, který jsme měli spojený

se dvěma ostatními třídami. A tam moc čas na kamarádství nebyl. Byla tam taková tlačenice, že jsme si museli dávat pozor, abychom se neušlapali.

- Vnímáš individuální vzdělávání jako něco, co ti neposkytlo dostatečnou přípravu, ať už sociální nebo vědomostní?

Rozhodně ne. Myslím, že jsem v domácí škole dostal dostatečnou přípravu ve všem, co jsem potřebovat. Ve většině probíraného učiva jsem byl napřed před ostatními a se začleněním do třídy, pokud myslíš tohle, jsem také problém neměl. Měl jsem domácí školu rád, protože jsem se mohl daleko více věnovat svým zájmům.

Samuela Chloubová

Samuela Chloubová je společenský typ, ráda si dělá nové přátele, se kterými udržuje kontakty po poměrně dlouhou dobu.

1) věk: 18 let

současné studium: Gymnázium Jana Keplera

2) Kolik let jsi byla individuálně vzdělávána?

Byl to celý první stupeň základní školy, to je celkem 5 let.

3) Jaké to bylo v programu individuálního vzdělávání po stránce kolektivu?

- Učila jsi se doma pouze s rodiči popřípadě sourozenci, nebo jsi se vyskytovala v nějakém širším kolektivu?

Jednotliví rodiče se mezi sebou znali, takže jsme se většinu času učili u někoho doma v kolektivu asi 4 nebo 5 spolužáků. A i kdybych se učila sama doma jenom s bráchou, tak jsme neustále jezdili na různé akce domácí školy. Ty akce se konaly minimálně jednou měsíčně, ale spíše to bylo častěji a to mluvím jenom o těch větších akcích, kam nás jelo přes 20. Jinak tu bylo ještě spoustu různých exkurzí do muzeí, na výstavy apod. Jo a také jsme často měli různé výtvarné dílny, takže jsem téměř nikdy nebyla sama, když už je o tom řeč.

- Měla jsi kamarády i mimo program individuálního vzdělávání?

Samozřejmě, že jsem měla kamarády i mimo domácí školu. Když jsem si mohla učení rozložit do celého dne, měla jsem spoustu času na různé zájmové akce a kroužky, tam jsem měla hodně kamarádů, některé známosti se mi podařilo zachovat i po odchodu z kroužků, protože jsem o ty lidi nechtěla přijít.

4) Jak jsi ty osobně vnímal přechod z individuálního vzdělávání do normální školy?

- Co tě nejvíce překvapilo?

Tak to si pamatuji poměrně přesně, protože jsem nad několika věcmi zůstala stát s otevřenou pusou a nevěděla jsem, co si o tom mám myslet.

První věci byly krátkodobé vztahy. Když ke mně první den přišel spolužák, kterého jsem viděla podruhé v životě, a zeptal se mě, jestli s ním nechci chodit, vůbec jsem tomu nerozuměla. Potom jsem zjistila, že je na škole úplně normální mít s někým vztah třeba jen na týden. Tyhle vztahy navíc byly chápány jako vztah jenom proto, že se dotyční drželi za ruce.

Další věcí, kterou jsem nechápala, bylo konzumní chování. Všichni ve třídě

poslouchali hudbu, která byla zrovna moderní, oblékali se podle trendů, byť to bylo nepohodlné a stěžovali si na to. Hlavní bylo mít značkové oblečení. Na to jsem nebyla zvyklá, já jsem se ráda oblékala pohodlně.

Ale nejvíce zarážející pro mě bylo chování spolužáků. Téměř všichni už pili¹¹ a někteří začínali kouřit. Přišlo mi to neadekvátní našemu tehdejšímu věku, ale ti, co kouřili, byli v kolektivu začleněni jako „hvězdy“.

Zní to asi nafoukaně, ale jejich chování mi přišlo hodně přehnané a nerozumné.

- Kolik bylo žáků ve tvé třídě?

Nevím přesně, někdo přišel a někdo zase odešel, ale bylo nás něco mezi 28 a 30 žáky.

- Jaké to pro tebe bylo, objevovat se denně v tak velkém kolektivu a muset se spolužáky vycházet?

Ani ti nevím. Brala jsem to jako něco, s čím stejně nic nenadělám a na kolektiv jsem byla zvyklá.

- Jaké to pro tebe bylo, najít si kamarády ve třídě? Jak dlouho ti to tak trvalo?

Kamarádky jsem si našla do jednoho týdne od zahájení škol, což je myslím celkem rychle. Následující vývoj byl ale zajímavý. Ze začátku jsem se hodně kamarádila se spolužačkami. O pár let později jsem zjistila, že mě měly rády, protože jsem jim připadala zajímavá. Zároveň se ale bály, abych jim nepřebírala všechny kluky, což prostě nechápu. Potom to se spolužačkami začalo být horší, začaly pletichařit a pomlouvat mě. Takže jsem kamarádila spíše se spolužáky. Všechno se to měnilo docela rychle, ale nikdy jsem nebyla sama.

- Věděli spolužáci o tom, že jsi byla individuálně vzdělávána?

- mělo to na jejich mínění o tobě nějaký vliv?

Jo, věděli to. A jediné, co to způsobilo, bylo, že jsem to všem musela vysvětlit, protože nikdy nechápal, co to individuální vzdělávání znamená.

- Setkala jsi se se šikanou své osoby?

Kromě těch pomluv ne, ale to asi ani není šikana, ne?

5) Jaký byl tvůj vztah k učitelům?

- Jak jsi vnímala fakt, že oproti individuálnímu vzdělávání máš v normální škole na každý předmět jiného učitele/učitelku?

Na hodně předmětů jsme měli stejné učitele, takže zase tak velké střídání to nebylo. A já jsem byla zvyklá z těch programů, že mi něco říká skoro pokaždé někdo jiný, takže jsem to vzala normálně. Nebyl to velký problém.

- Jaký byl tvůj vztah se třídním učitelem/učitelkou?

- Věděl/a o tom, že jsi byla individuálně vzdělávána?

- Pokud třídní učitel/učitelka věděl/a o tom, že jsi byla individuálně vzdělávána, mělo to nějaký vliv na její/jeho chování k tobě?

Třídní učitelka to věděla, ale obavy o můj prospěch neměla, protože minimálně v šesté třídě jsem byla hodně napřed. O kolektiv se prý také nebála.

Já jsem byla poměrně aktivní, snažila jsem se jí pomáhat, takže jsme velice rychle

---

¹¹Alkohol (pozn. autora)

navázali přátelský vztah.

6) Myslíš si, že pro tebe byl přechod z individuálního vzdělávání do normální školy problém?

- Neměla jsi problémy se v tak velkém kolektivu zorientovat a denně se s ním stýkat?

Přestup jako takový mi problémy nedělal, tedy aspoň myslím. Jediné, s čím jsem měla problém, byly diktáty. Většinou jsem z nich dostávala za 5, protože jsem nebyla zvyklá rychle psát, do dnes mi to dělá trochu potíže. Ale snažila jsem se na tom pracovat a pak se to začalo zlepšovat. S ostatními testy jsem problém neměla, tam jsem měla ten náskok.

- Vnímáš individuální vzdělávání jako něco, co ti neposkytlo dostatečnou přípravu, ať už sociální nebo vědomostní?

Proč bych měla? Jsem ráda, že jsem měla možnost chodit do domácí školy.

9. Shrnutí rozhovorů

Z provedených rozhovorů naprosto jasně vyplývá, že individuálně vzdělávaní žáci svůj přechod do normální školy vnímají vcelku bezproblémově. Podle jejich slov se v kolektivu orientovat umějí a s nalezením nových kamarádů nemají problém, někteří nechtěli být v práci uvedeni, dokonce tvrdí, že seznamování se s novým kolektivem a navazování nových sociálních vazeb je pro ně potěšení.

Fakt, že problémy se socializací individuálně vzdělávaných žáků nenastaly, by se dal odůvodnit několika způsoby. Prvním z nich je fakt, že i když se jedná o individuální vzdělávání, většina žáků se vzdělává spolu se svými kamarády u někoho doma. V tomto případě je jediný rozdíl mezi normální školou a individuálním vzděláváním ten, že skupina žáků je menší. Druhým důvodem by mohla být vysoká četnost akcí pořádaných jednotlivými vzdělavateli, kterých se žáci účastní.

O znalostní vybavenosti individuálně vzdělávaných žáků není pochyb, neboť všichni, se kterými jsem provedl rozhovor, se shodují, že ve škole byli v probíraném učivu napřed. I třídní učitelé souhlasí, že individuálně vzdělávaní žáci mají v učivu náskok. Co je podle učitelů hlavní, je fakt, že individuálně vzdělávaní žáci projevují o probíraná témata zájem a že se snaží využít nabízených možností ke vzdělání.

Individuálně vzdělávaní žáci jsou spokojeni s metodou výuky v programu individuálního vzdělávání a jsou vděční, že mohli být individuálně vzdělávaní.

10. Rozhovor s prezidentkou ADV

Názor na problematiku individuálně vzdělávaných žáků by nutně nemusel obsáhnout všechny jejich problémy či možná rizika. Proto jsem se rozhodl provést ještě rozhovor s prezidentkou Asociace pro domácí vzdělávání (ADV) Ing. Juditou Kapicovou, která do práce vnáší dlouhodobější a pedagogický náhled. Je si vědoma jednotlivých problémů, pomáhá vzdělavatelům je řešit.

1) Jak probíhá individuální vzdělávání po stránce kolektivu? Učí se žáci pouze doma s rodiči a sourozenci, nebo se vyskytují v nějakém kolektivu?

Žáci v programu individuálního vzdělávání se učí nejen sami doma, ale i ve větších kolektivech, tedy alespoň ve větších městech, kde je více rodin a vzdělavatelé tudíž mají větší možnosti. Jednotliví vzdělavatelé se mezi sebou velice často znají, a proto žáci často chodí k některému z nich domů, kde se učí s několika svými spolužáky. Vzdělavatelé také často pořádají různé akce jako přednášky nebo exkurze. Na takovýchto akcích se žáci běžně potkávají s více jak dvaceti svými spolužáky. Na malých městech a samotách jsou samozřejmě možnosti vzdělavatelů omezenější.

2) Jaký máte názor na jeden z nejvíce prezentovaných negativních argumentů proti individuálnímu vzdělávání, tedy že se žáci nevyskytují v kolektivu vrstevníků, což může ohrozit jejich schopnost socializace?

Kolektiv vrstevníků je uměle vytvořená skupina, se kterou by v běžném světě děti nikdy nepřišly do styku. Když rodiče pracují a přispívají společnosti, je třeba, aby se někdo staral o jejich děti a aby je vzdělával. A vzdělávání se nejlépe provádí se skupinou stejně starých žáků. Proto byly zavedeny třídy a tím se vytvořil kolektiv vrstevníků. Postupem času se začalo tvrdit, jak je kolektiv vrstevníků pro správný vývoj dítěte důležitý a bez něj dítě nebude schopno se pohybovat ve společnosti.

Pro rozvoj socializačních schopností žáka je přitom nejdůležitější, aby se pohyboval ve věkově smíšených skupinách. V těch se totiž učí vycházet nejen s vrstevníky, ale i se staršími nebo mladšími. To je mnohem důležitější, protože až vyjdou ze školy, s něčím jako s kolektivem vrstevníků už se nikdy nesetkají. Proto pro schopnost socializace, stačí zájmové kroužky a běžný kontakt s dětmi v místě bydliště.

3) Existuje i tvrzení, že kolektiv na zájmových kroužcích je předvybraný právě společným zájmem. Proto v takovém kolektivu se děti nemusejí setkat s něčím jako nepřátelství apod. Proto takový kolektiv socializaci nepomáhá.

Já zastávám názor, že každý si nemusí vyzkoušet všechno. Kolektiv v zájmových kroužcích je možná předvybraný, ale to neznamená, že by se zde děti nemusely setkat s nějakými problémy.

Pokud se někdo setkal s něčím, jako je například šikana, nemohu pochopit, proč by to někomu doporučoval prožít. V tomto ohledu domácí vzdělávání své žáky spíše ochraňuje, než že by jim tím způsobovalo nevýhodu.

4) Víte o nějakých problémech, které by měli individuálně vzdělávaní žáci po přestupu na normální školu?

Záleží na tom, co se označuje jako problém. Individuálně vzdělávaní žáci jsou jiní než ostatní. Jsou zvyklí komunikovat s dospělými a rozvíjet své zájmy. Jsou také zvyklí dávat svůj názor najevo. Proto je třeba odpovědně volit školu, na kterou individuálně vzdělávaný žák přestoupí, protože to, co je v individuálním vzdělávání a na některých školách považováno za klad, může být na jiné škole považováno za zápor. Žáci na jedné škole mohou být označováni za aktivní, ale na škole jiné mohou být označováni za drzé. To záleží na přístupu školy a učitelů.

Když dítě, které má problémy v normální škole (například proto, že žije v rodině, která žije

nějakým způsobem alternativně) přejde do programu individuálního vzdělávání, problém se nevyřeší, jen se individuálním vzděláváním odsune do doby, kdy žák i kolektiv je natolik zralý, že je schopen takovéto problémy ustát. Jinak dítě něco vnímá v šesti letech a jinak v patnácti.

Nejdůležitější nicméně neustále zůstává volba vhodné školy.

11. Závěr

Závěrem by se dalo říci, že z provedených rozhovorů i z pozorování vyplývá, že individuálně vzdělávaní žáci svůj přechod do normálních škol vnímají pozitivně a problémy s ním nemají. Proto se nebojím říci, že argument proti individuálnímu vzdělávání, že žáci budou mít problémy se socializací, je nepravdivý.

Celkově se mi podařilo uskutečnit šest rozhovorů s bývalými individuálně vzdělávanými žáky. Dále jsem uskutečnil rozhovor s prezidentkou ADV Ing. Juditou Kapicovou, se kterou jsem tím navázal na dlouholetou spolupráci.

Individuální vzdělávání je v České republice novou formou vzdělávání, proto má mnoho odpůrců i přívrženců. Otázka, který z táborů má pravdu zatím nebyla úspěšně zodpovězena, nicméně většina studií i dlouhodobých výsledků hovoří o individuálním vzdělávání jako o možné cestě, která je srovnatelná, ne-li lepší, se standardním systémem vzdělávání. Zároveň je to možnost, jak řešit komplikovanou situaci, ve které se děti mohou ocitnout, ať jde o vzdělávací nebo zdravotní problémy, šikanu, pobyt v zahraničí etc. Také se jedná o vhodnou alternativu vzdělávání pro nadprůměrně nadané žáky, kteří tak mají možnost intenzivněji rozvíjet své nadání, jde například o vrcholový sport či hudbu, tanec, výtvarné umění, přírodovědu apod.

12. Poděkování

Velice rád bych poděkoval všem, kteří mi umožnili vytvořit tuto práci, ať už se jedná o mou školu, žáky, se kterými jsem prováděl rozhovory, nebo Asociaci pro domácí vzdělávání, která mi poskytla potřebné podklady a zkušenosti. Jmenovitě bych ale rád poděkoval

Mgr. Štěpáně Vnoučkové za odbornou konzultaci práce i přes to, že to se mnou měla mnohokrát více než těžké (na přání pí. učitelky Vnoučkové uvádím, že mou práci uzřela až v datu odevzdání),

Ing. Juditě Kapicové za poskytnutí potřebných informací, zkušeností a možnost uskutečnění rozhovoru,

Veronice Beštové, Šimonu Vydrovi, Danielu Jančaříkovi, Ondřeji Sejkovi, Šimonu Kapicovi a Samuele Chloubové za ochotu při provádění rozhovorů,
pedagogickému sboru SRG Přírodní škola za možnost vzniku této práce.

13. Použitá literatura

Wikipedia [online]. 21.09.2010 [cit. 2010-11-07]. Domácí vzdělávání. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Domáci_vzdělávání>

Volny.cz [online]. 3.3.2007 [cit. 2010-11-07]. Učíme se doma aneb vzdělávání s mámou a tátou. Dostupné z WWW: <<http://www.volny.cz/domvzd/>>.

Obcinst [online]. 1.11.1996 [cit. 2010-11-07]. Občanský institut. Dostupné z WWW: <<http://www.obcinst.cz/cs/DOMACI-SKOLA-c584/>>.

Rozhlas.cz [online]. 31.8.2010 [cit. 2010-11-07]. Zpravy.Rozhlas.cz. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/spolecnost/_zprava/777222>.

Zkola [online]. 15.3.2005 [cit. 2010-11-07]. Domácí vzdělávání - individuální přístup versus socializace. Dostupné z WWW: <<http://www.zkola.cz/zkeu/rodiceaverejnost/vybirameskolu/alternativniciinovativnivzdelavani/domacivzdelavani/12126.aspx>>.

Letehradská.cz [online]. 23.5.2007 [cit. 2010-11-07]. Individuální - domácí vzdělávání. Dostupné z WWW: <http://www.letehradská.cz/domaci_vzdelavani.htm>.

Comenius.upol.cz [online]. 2002 [cit. 2010-11-07]. Přispívá domácí škola ke zvyšování kvality vzdělávání? Dostupné z WWW: <<http://www.comenius.upol.cz/documents/kvalita%20ds.htm>>.

Ceskaskola.cz [online]. 27.9.2010 [cit. 2010-11-07]. Jak na domácí vzdělávání? Dostupné z WWW: <<http://www.ceskaskola.cz/2010/09/jak-na-domaci-vzdelavani.html>>.

Naturalchild.org [online]. 1994 [cit. 2010-11-07]. What is unschooling?. Dostupné z WWW: <http://www.naturalchild.org/guest/earl_stevens.html>.

Msmť.cz [online]. 11.9.2008 [cit. 2010-11-07]. Vyhlášení pokusného ověřování podle § 171 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) - Individuální vzdělávání na 2. stupni základní školy. Dostupné z WWW: <<http://www.msmť.cz/vzdelavani/vyhlaseni-pokusneho-overovani-podle-171-odst-1-zakona-c-561>>.

Msmť.cz [online]. 19.6.2007 [cit. 2010-11-07]. Informace a doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k individuálnímu vzdělávání. Dostupné z WWW: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:6Q_TbcuRMOgJ:www.msmť.cz/uploads/soubory/zakladni/MJ14821_07_Informace_MSMT_k_IV_final.doc+individu%C3%A1ln%C3%AD+vzd%C4%9BI%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD+z%C3%A1kon+ministerstvo+%C5%A1kolstv%C3%AD&cd=4&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&client=opera>.

Ucitelskenoviny.cz [online]. 2007 [cit. 2010-11-07]. Domácí vzdělávání na rozhraní. Dostupné z WWW: <<http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=458&PHPSESSID=0f25f5ca140cecb2f5e2a53fa17d088d>>.

Domaciskola.cz [online]. 2000 [cit. 2010-11-07]. Asociace pro domácí vzdělávání (ADV). Dostupné z WWW: <<http://www.domaciskola.cz/>>.